

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 ว่าด้วย แนวการจัดการศึกษาในมาตรา 22 ได้กำหนดแนวทางว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามแนวธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 24 ที่ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อ และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ และสามารถจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548, หน้า 23-25)

ดังนั้นการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนนั้นต้องให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองทั้งด้านกาย และใจ ต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อให้เป็นที่ยอมรับและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข หลักสูตรสถานศึกษาจะต้อง

1. สอดแทรก เพิ่มเติม พุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียน
2. เพิ่มเติม คุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
3. ให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ
4. สอดแทรก ความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนและสถานการณ์อื่น ๆ นอกห้องเรียน ได้แก่บูรณาการในการเรียนรู้ บูรณาการในวิถีชีวิตและ บูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548, หน้า 48-49)

การบริหารจิตและเจริญปัญญา (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 323) เป็นหัวข้อสำคัญมากในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุขไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้เพราะถ้าคนเรามีจิตเป็นสมาธิ ก็จะมีสมาธิที่ดี มีปัญญา เรียนเก่ง ทำงานเก่ง ถ้าผู้เรียนบริหารจิตได้ดีจะเป็นคนมีสุขภาพจิตดี มีคุณธรรม และมีความสุข การบริหารจิตและเจริญปัญญานี้ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 อยู่ในสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้แบ่งกลุ่มสาระ ออกเป็น 5 สาระคือ

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

การบริหารจิตและเจริญปัญญานี้ ผู้วิจัยเน้นการขึ้น การเดินจงกรมและนั่งสมาธิ เป็นวิธีการปฏิบัติแบบอานาปานสติและสติปัฏฐาน 4 เป็นการเจริญสติให้ทันปัจจุบันอารมณ์ หรือ อริยาบทหรือการทำสติกำหนดปัจจุบัน (วริยา ชินวรร โณ, 2543, หน้า 474)

จากการศึกษาเอกสารการอบรมครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปี 2549 พบว่าในปัจจุบันพระภิกษุที่ผ่านการอบรมเป็นครูสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศไทยมีจำนวนน้อย โรงเรียนต่าง ๆ ยังขาดบุคลากรในการสอนศีลธรรมเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยได้สอบถามครูที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนบ้านห้วยกุ่ม ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบในการสอนการบริหารจิตเจริญปัญญา เรื่องสมาธิเบื้องต้น พบว่า ครูผู้สอนการบริหารจิตเจริญปัญญา ส่วนใหญ่จะขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้อย่างถูกต้อง เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญ เข้าใจถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับตนเองหลังจากที่ได้ฝึกปฏิบัติไปแล้วระยะหนึ่ง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยการปฏิบัติได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง ส่วนนักเรียนที่ไม่ชอบการเรียนการสอนการบริหารจิตเจริญปัญญา เรื่องสมาธิเบื้องต้น จะทำให้นักเรียนไม่สนใจเรียนและฝึกปฏิบัติ เพราะยากและไม่น่าสนใจกับการฝึกปฏิบัติในรูปแบบเดิม จึงทำให้การฝึกสมาธิเป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่าย และบางครั้งก็จะถูกทำโทษโดยการให้นั่งสมาธิเป็นเวลานาน ๆ ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสมาธิแบบผิด ๆ ดังนั้นควรมีการเรียนการสอนที่สามารถทำให้นักเรียนมีความสนใจ เข้าใจ และตั้งใจที่จะเรียนรู้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้นการนำเสนอในรูปแบบทรีนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยถ่ายทอดด้านเนื้อหาออกมาด้วยรูปแบบที่ทันสมัยใช้ได้กับทุกโรงเรียน สามารถสื่อให้เห็นถึงการปฏิบัติอย่างถูกต้องได้ ซึ่งชาญชัย อาจิณสมจารย์ (2538) กล่าวว่าไว้ว่าครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เข้าใจถึงพัฒนาการ ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน มีทักษะในการใช้เทคนิค เข้าใจความรู้ด้านต่าง ๆ การนำคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเข้ามาช่วยในการเรียนการสอนการฝึกสมาธิเบื้องต้น จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นการจัดการเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของผู้เรียนในลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ ทำให้เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาอย่างถ่องแท้

โรงเรียนบ้านห้วยกุ่มเป็นหนึ่งในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ที่ต้องนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน จากผลการวิจัย เรื่องปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก ของ ญัตติกิตต์ ศรีสันต์ (2548) ได้สรุปว่า ในด้านการเรียนการสอน พบว่าปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออกคะแนนเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรกคือ การนำเทคนิควิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการการเรียนการสอนและมีแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนอาทิเช่น การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ เดินจงกรม พระพรหมคุณาภรณ์ (2547, หน้า 17) ได้กล่าวสรุปว่าสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศิล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยมีกิจกรรมตัวอย่างดังนี้ กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ รับศีล แผ่เมตตา ทำสมาธิรูปแบบต่าง ๆ

ในปัจจุบัน การศึกษาส่วนใหญ่เน้น ผู้เรียนจะศึกษาจากสื่อการศึกษาที่หลากหลาย โดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยี ซึ่งเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ผลิตขึ้น เพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมือสื่อดัดแปลงวัสดุ หรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อเป็นการช่วยทำให้ผู้เรียน ได้เห็นภาพและเสียงประกอบ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการศึกษามากขึ้น สื่อการสอนหลายประเภทจึงได้เข้ามาแทนที่การสอนหน้าห้องเรียนเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยพยายามให้ผู้เรียนเรียนได้ด้วยตนเองสามารถตรวจสอบความคืบหน้าของตนเองได้ และสามารถทบทวนบทเรียนได้ด้วยตนเองเมื่อไม่เข้าใจ ซึ่งสื่อประเภทบทเรียน โทรทัศน์และคอมพิวเตอร์ เป็นสื่อที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเองเป็นอย่างดีเพราะเป็นสื่อที่ให้ทั้งภาพและเสียง ซึ่งให้ข้อมูลเพื่ออธิบายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพ ที่สำคัญคือคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction) หรือ CAI เป็นสื่อในการสอนจะทำให้การเรียนการสอนมีการตอบโต้กันได้ ในระหว่างผู้เรียนกับคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้คอมพิวเตอร์ยังมีความสามารถในการตอบสนองต่อข้อมูลที่ผู้เรียนป้อนเข้าไปได้ทันทีซึ่งเป็นการช่วยเสริมแรงให้กับผู้เรียน (กิดานันท์ มลิทอง, 2543, หน้า 243)

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการฝึกสมาธิเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/ 80
2. เพื่อประเมินคุณภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการฝึกสมาธิเบื้องต้น โดยผู้เรียน

## ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อได้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการฝึกสมาธิเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. ผลการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการฝึกสมาธิเบื้องต้น ในครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องอื่นอีกต่อไป
3. ผลการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการฝึกสมาธิเบื้องต้น ผู้เรียนสามารถบอกถึงความหมาย ประโยชน์ และวิธีการฝึกสมาธิเบื้องต้นได้
4. ผลการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการฝึกสมาธิเบื้องต้น ในครั้งนี้จะเป็นทางเลือกหนึ่งในการฝึกฝนสมาธิในระดับเบื้องต้นได้

## ขอบเขตการวิจัย

1. เนื้อหาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน คือ เรื่องการฝึกสมาธิเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามสาระพระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีขอบเขตด้านเนื้อหาประกอบด้วย การยืน การเดิน และการนั่งเป็นการฝึกสมาธิขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติได้ด้วยตนเองได้
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
  - 2.1 ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนบ้านห้วยกุ่ม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 จำนวน 90 คน ซึ่งยังไม่เคยได้เรียนเนื้อหาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการฝึกสมาธิเบื้องต้นนี้มาก่อน เหตุผลที่เลือกทดลองใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่โรงเรียนนี้ เนื่องจากโรงเรียนมีความพร้อม โดยมีเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับใช้ในการเรียนการสอนจำนวน 50 เครื่องและโรงเรียนยินดีให้ความร่วมมือในทดลองอย่างดี
  - 2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนบ้านห้วยกุ่ม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 จำนวน 30 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากและทำการทดลองใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในชั่วโมงกิจกรรมของนักเรียนเป็นเวลา 2 ชั่วโมง
3. ประเมินผลการเรียนบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการฝึกสมาธิเบื้องต้น ที่พัฒนาขึ้น เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน 80/80

## นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หมายถึงกระบวนการออกแบบและเขียนโปรแกรมบทเรียนคอมพิวเตอร์ ในลักษณะของมัลติมีเดีย ซึ่งประกอบด้วยภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ตัวอักษร และเสียงประกอบ เป็นการนำเสนอด้วยเนื้อหาและมีแบบฝึกหัดเพื่อให้ผู้เรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์กับคอมพิวเตอร์โดยจะให้ผลตอบกลับในทันที

2. การฝึกสมาธิเบื้องต้น หมายถึง การฝึกปฏิบัติตามหลักการบริหารจิตเจริญปัญญาตามสาระพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติและสติปัฏฐาน 4 ด้วยการยืน การเดินและการนั่ง ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้เน้นความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการฝึกสมาธิเบื้องต้น โดยวัดได้จากแบบทดสอบความรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. กลุ่มตัวอย่างหมายถึงนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนบ้านห้วยกุ่ม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 จำนวน 30 คน

4. ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จากการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ได้เกณฑ์มาตรฐาน 80/ 80 ถือว่าบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ที่สร้างขึ้นมีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพที่เชื่อถือได้ สามารถนำไปใช้สอนได้

5. เกณฑ์มาตรฐาน 80/ 80 หมายถึงเกณฑ์ที่ผู้วิจัยใช้เป็นมาตรฐานในการหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องสมาธิเบื้องต้น ดังนี้

80 ตัวแรก หมายถึง ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของผู้เรียนทั้งหมดที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

80 ตัวหลัง หมายถึง ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของผู้เรียนทั้งหมดที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน